

Zveřejnění Environmentálního výhledu OECD do roku 2030

OECD zveřejnila 5. března 2008 v Oslu obsáhlou zprávu Environmentální výhled OECD do roku 2030. Jedná se o prognózu dalšího vývoje v oblasti životního prostředí a zároveň, vzhledem k tomu, že OECD je ekonomická organizace, o analýzu ekonomických dopadů strategie nicnedělání a na druhou stranu nákladů na zavádění opatření na ochranu životního prostředí. Národní seminář u příležitosti zveřejnění zprávy jako první uspořádala Česká republika, dále se rozhodly Environmentální výhled představit samostatně Portugalsko, Švédsko, Korea a Kanada.

V návaznosti na celosvětové zveřejnění Environmentálního výhledu OECD do roku 2030 proběhl 13. března 2008 na Ministerstvu zahraničních věcí v Praze národní seminář. České veřejnosti na něm zprávu OECD představili první náměstek ministra životního prostředí Jan Dusík a zástupce ředitele Direktorátu pro životní prostředí OECD Robert Visser.

Následovala vystoupení expertů Ministerstva životního prostředí, která byla zaměřena na nejdůležitější oblasti dle Environmentálního výhledu OECD: změnu klimatu, biodiverzitu, vodu, ovzduší, odpady a nebezpečné chemické látky. Semináře se zúčastnilo více než 120 zájemců zejména ze státní správy, ambasad, soukromého sektoru a neziskových organizací.

Investice do životního prostředí se vyplatí

Nejzásadnější zprávou výhledu je konstatování, že řešení klíčových problémů životního prostředí jsou proveditelná a dostupná. Zpráva předpokládá, že světový HDP se do roku 2030 zvýší o 97 %, když budeme investovat do ochrany životního prostředí podle doporučení, která OECD dává. Takové investice by znamenaly snížení tempa ročního růstu světového HDP o pouhé 0,03 %. Pokud bychom zvolili „strategii nicnedělání“, světový HDP se do roku 2030 zvýší o 99 % (rozdíl je necelá dvě procenta), ale se zásadními a často nevratnými negativními dopady na životní prostředí.

Klíčovými nástroji podle OECD jsou především ekonomické stimuly a motivace – ekologické daně, obchodovatelné emisní povolenky, spravedlivé oceňování zdrojů (internalizace externích nákladů). Výhled také jednoznačně konstatuje, že klíčové je i načasování – současné právní regulace, stejně jako současné investice do infrastruktury, budov, výzkumu, apod. ovlivní budoucí efekty na ekonomiku i životní prostředí na desítky let dopředu.

Výhled identifikuje čtyři nejdůležitější oblasti, v nichž je třeba bezodkladně jednat:

- Změna klimatu
- Ztráta biologické rozmanitosti (biodiverzity)
- Nedostatek vody
- Dopady znečištění a toxických látek na lidské zdraví a životní prostředí.

Tyto problémy nevyřeší země OECD samy. Zásadní je proto spolupráce, především s rychle se rozvíjejícími ekonomikami, jako je Brazílie, Rusko, Indie, Indonésie či Jihoafrická republika. Zároveň nelze předpokládat, že je vyřeší izolované aktivity ministrů životního prostředí – ohledy na tyto problémy musí vzít v potaz politiky celých vlád a všech jejich resortů.

Změna klimatu

Pokud nebudou podniknuta žádná nová opatření, pak podle Výhledu OECD:

- Světové emise skleníkových plynů vzrostou o 37 % do roku 2030 a o 52 % do roku 2050.
- Emise v zemích OECD vzrostou o 23 % do roku 2030 a o 26 % do roku 2050.
- Emise rychle se rozvíjejících ekonomik Brazílie, Ruska, Indie a Číny vzrostou do roku 2030 o 46 %.
- Průměrné světové teploty vzrostou do roku 2050 o 1,7 – 2,4 °C (proti předindustriálním hodnotám).

Pro stabilizaci koncentrací skleníkových plynů na 450 ppm CO₂ekv by musely být světové emise skleníkových plynů do roku 2050 sníženy téměř o 40 % oproti úrovni roku 2000. Toho je možné podle OECD dosáhnout při využití daně na emise skleníkových plynů ve výši alespoň 25 USD/t CO₂ekv. Vzhledem k očekávanému růstu světového HDP, by zavedení takových opatření stálo zhruba 0,5 % světového HDP v roce 2030 a 2,5 % v roce 2050. Pokud by země OECD zavedly zmíněnou daň na skleníkové plyny v roce 2008, vedlo by to ke snížení emisí o 43 % do roku 2050, ovšem globální emise by přesto byly o 38 % vyšší. Pokud by se Brazílie, Rusko, Indie a Čína k této politice připojily v roce 2020 a zbytek světa v roce 2030, globální emise skleníkových plynů by mohly být do roku 2050 sníženy na úroveň roku 2000.

V ČR emise skleníkových plynů od roku 1990 významně poklesly v důsledku ekonomické transformace a progresivní environmentální legislativy z počátku 90. let. Emise CO₂ v ČR byly v roce 2006 o 24 % nižší, než v roce 1990. Emise CO₂ v přepočtu na obyvatele však od poloviny 90. let stagnují. V porovnání s průměrem zemí EU i OECD jsou měrné emise CO₂ v ČR stále vysoké (páté nejvyšší v EU). Cestou k dalšímu snižování emisí CO₂ je snižování energetické náročnosti ve všech sektorech ekonomiky a zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie.

Biodiverzita

Neuděláme-li nic nového, pak podle OECD:

- Značnému množství druhů rostlin i živočichů hrozí do roku 2030 vyhynutí.
- Hlavní tlaky na biodiverzitu budou pocházet od zemědělství, růstu měst (bytová výstavba, obchodní a průmyslové zóny na “zelené louce”, dopravní infrastruktura atd.) a ze změny klimatu. Globálně bude největším zdrojem tlaku na biodiverzitu zemědělství.
- Rozlohy vzrostlých lesů se do roku 2030 v jižní Asii sníží o 68 %, v Číně o 26 %, v Africe o 24 % a cca o 20 % ve východní Evropě, Austrálii a na Novém Zélandu.

Cena za nicnedělání bude vysoká, může znamenat i nevratné změny, v některých případech až kolaps ekosystémů, a bude mít významné důsledky zejména pro farmaceutický průmysl a rybolov. Ochrana biodiverzity musí být integrována v zemědělské politice i v územním plánování a rozvoji, včetně rozvoje dopravní infrastruktury.

V ČR je rozloha velkoplošných chráněných území téměř 15,8 %, průměr OECD je 16,4 %. Počet i rozloha chráněných území se zvyšuje. Byly vyhlášeny mnohé oblasti soustavy Natura 2000 v celé ČR. Přesto je významná část u nás žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin postižena různým stupněm ohrožení.

Voda

Podle OECD hrozí, pokud nebudeme podnikat žádná nová opatření:

- Vážnému nedostatku vody bude v roce 2030 čelit o miliardu lidí více než dnes.
- Většina těchto lidí bude v rozvojových zemích.
- Znečištění vody dopady nedostatku vody ještě zhorší. Největším světovým znečišťovatelem a spotřebitelem vody je zemědělství.
- Více než 5 miliard lidí (67 % světové populace) nebude mít v roce 2030 přístup ke kanalizaci, tj. o 700 milionů víc, než dnes.
- Dopady změny klimatu velmi pravděpodobně ještě zhorší situaci tam, kde je nedostatek vody již dnes.

Náklady na nicnedělání jsou vysoké a následky vážné, nedostatek a znečištění vody budou mít vážné dopady na ekonomiku i kvalitu života především v rozvojových zemích. Odhaduje se, že ke snížení počtu světové populace bez přístupu k pitné vodě na polovinu do roku 2015, by bylo zapotřebí 10 – 30 miliard USD ročně navíc oproti dnešku. Pro srovnání, země OECD utratí cca 380 miliard USD ročně za podpory pro vlastní zemědělství.

V roce 2006 v ČR bylo pitnou vodou z veřejných vodovodů zásobováno 92,2 % obyvatel. I napojení obyvatel na kanalizaci u nás stoupá. V roce 2006 k ní bylo připojeno 80% obyvatel. Přetrvává ovšem problém znečištění vod fosforem a dusíkem, především kvůli používání umělých hnojiv v zemědělství, ale i kvůli používání těchto látek v průmyslu (a fosforu v domácnostech).

Ovzduší

Podle OECD hrozí:

- V roce 2030 předčasně zemře na světě čtyřikrát více lidí než dnes kvůli koncentracím přízemního ozónu a dvakrát více než dnes kvůli prachovému znečištění (PM₁₀). V souvislosti se znečištěním ovzduší PM₁₀ by v roce 2030 mohly zemřít až více než 3 miliony lidí.
- Problémem v zemích OECD je především kvalita ovzduší ve městech a znečištění ovzduší kvůli nárůstu dopravy.

Náklady na poškození zdraví ze znečištění ovzduší představují významný podíl HDP nejen v zemích OECD (včetně ČR). Náklady na zlepšení ovzduší se, podle OECD, oproti nákladům na následnou zdravotní péči, výrazně vyplatí. Navíc dochází k synergickým efektům při opatření ke snižování skleníkových plynů (která přinášejí i snížení dalších znečišťujících látek – NO_x, SO_x i PM₁₀ a PM_{2,5}).

Nebezpečné chemické látky

K řešení úniků z používání a nakládání s produkty, které obsahují nebezpečné chemické látky, je třeba posílit politická opatření. Klíčová je také kvalitní informovanost obyvatel o možných zdravotních rizicích těchto látek a jejich obsahu v různých výrobcích. S rapidním nárůstem produkce chemických látek v zemích mimo OECD je třeba věnovat větší pozornost mezinárodní spolupráci.

Environmentální výhled OECD ukazuje:

- Chemický průmysl v zemích OECD pokračuje ve snižování produkce znečišťujících látek, včetně skleníkových plynů.
- Informace o zdravotních rizicích chemikálií i jejich dopadech na životní prostředí jsou omezené.
- Víme jen málo o produkci CO₂ z chemického průmyslu v zemích mimo OECD.
- Nově vznikající nanotechnologie mohou snížit spotřebu energie a úroveň znečištění, ale jejich potenciální dopady na zdraví a životní prostředí vyžadují pečlivé posouzení.

Jako účinné řešení je třeba zavést hodnocení rizik založené na vědeckém základu, které bude brát na zřetel tzv. princip předběžné opatrnosti, dále zavést posuzování bezpečnosti nanomateriálů, což vyžaduje rozvoj nových metodik. Pokračovat ve spolupráci a rozvoji v rámci mezinárodních úmluv a spolupracovat s nečlenskými státy OECD.

Převzato ze Zpravodaje MŽP 4/2008